

Zatím B (text výjimečně bez poznámek!):

Velké množství užití literatury, mnohé kapitoly ale mají podobu taxativních výčtů či za sebou ložených definic rozebíraného tématu, úvod výborný, obsahově zajímavé, u indikátorů není jasné, co je v rámci jednotlivých dímezní sledování/teorií konkrétně sledováno

Teorie subkultur a ekoterorismus (ekoextremismus) mladých lidí

SPR713 Sociální deviace pro SPSP

Gabriela Plevačová, učo:430720
Psychologie, Sociální práce

Vyučující: PhDr. Pavel Horák, Ph.D.

Datum odevzdání: 2. 12. 2015

OBSAH:

ÚVOD	2
KAPITOLA 1	
1.1 Definování základních pojmů	3
1.2 Výskyt a působení ekoterorismu (ekoextremismu) v ČR	6
1.3 Hnutí Animal Liberation Front (ALF)	6
KAPITOLA 2	
2.1 Extremistický útok ALF na firmu Bio Test s.r.o., pardubický kraj	7
2.2 Extremistický útok hnutí ALF na kožešinovou farmu ve Vítějvsi	8
KAPITOLA 3	
3.1 Teorie subkultur	8
KAPITOLA 4	
4.1 Indikátory k testování teorie subkultur a jejich aplikace	11
ZÁVĚR	13
SEZNAM LITERATURY	14

Úvod

Pochopení, předvídání, a maření extrémního chování, vztahujícího se k násilí, je jedním z největších úkolů, kterým čelí lidstvo. Každý den jsme svědky teroristických útoků po celém světě, které mají smrtící účinky na člověka a působí velké materiální škody. V posledních letech se terorismus rozšiřuje do celého světa a je velice aktuálním problémem (La Free, 2012). Teorie a výzkum v posledních několika desetiletích se zaměřuje na identifikaci prediktorů takového extrémního chování, jakým terorismus skutečně je (Gelfand, La Free, Fahey & Feinberg, 2013). Terorismus má celou řadu odnoží. Pro svou stať jsem si vybrala ekoterorismus (ekoextremismus) z důvodu praktických poznatků, jež mohu v této práci použít.

Cílem statě je posoudit vhodnost teorie subkultur k vysvětlení skutečnosti, proč mladí lidé v České republice v posledních dvou dekadách inklinují k různým formám extrémního násilí. Konkrétněji se budu zabývat ekoterorismem (popř. ekoextremismem). V práci budou objasněny pojmy, jako je ekoterorismus, subkultura, hnutí a jiné. Dále se budu zabývat jedním ze současných radikálních hnutí, působících celosvětově, hnutím Animal Liberation Front. Práce věnuje rovněž pozornost rozboru dvou konkrétních případů autentických negativních zkušeností obětí, na které Animal Liberation Front zaútočila kvůli svobodě zvířat. Případy jsem měla možnost monitorovat. Také se mi podařilo osobně se setkat s jedním z aktivistů nejmenovaného ekoextremistického hnutí zaměřeného na práva zvířat, bohužel tato problematika je natolik citlivá a nebezpečná, že musím zachovat anonymitu. V rámci mého zájmu o tuto problematiku mi bylo vyhrožováno. V seminární práci bych ráda zodpověděla otázku, zda může být subkultura příčinou, vedoucí mladé lidi k sociálně deviantnímu chování, v tomto případě k ekoterorismu (ekoextremismu).

Problematika, kterou jsem si vybrala, se mě osobně dotkla. Je rozdíl o něčem psát pouze na teoretické úrovni a na druhou stranu mít přímou zkušenost s praktickými dopady, které může sociálně deviantní chování mladých lidí v ČR přinášet. Ekoextremisticky založená mládež hledá cíle a hodnoty, které jim česká společnost nemůže poskytnout.

Taková mládež se potom snaží identifikovat se skupinou, která jim poskytuje způsob ochrany proti nejistotě vnějšího světa (Hogg & Adelman, 2013).

Cílovou skupinu představují mladí lidé (věk 20 až 30 let), kteří hledají svou skutečnou identitu prostřednictvím zlomových životních změn v oblasti vztahu s rodiči a vlastní ekonomické a psychické nezávislosti, dále prostřednictvím seberealizace, sociální prestiže, hledáním a tvorbou partnerských rolí a rolí rodičů (Langmeier a Krejčířová, 2006).

V následujících kapitolách bude postupováno dle stanoveného cíle. První kapitola se zabývá základním definováním pojmů (ekoterorismus, subkultura, hnutí apod.) a výskytem ekoterorismu (ekoextremismu) v České republice. Tuto kapitolu uzavře podkapitola o hnutí Animal Liberation Front. Další část rozebírá konkrétní případy ekoextremismu z praxe. Třetí kapitola pojednává o teorii subkultury dle A. Cohena, R. Cloharata a L. Clowlina. Ve čtvrté

kapitole se zabývám ekoterorismem (ekoextremismem) z pohledu teorie subkultury a volím indikátory, jejichž pomocí mohu aplikovat teorii subkultury na deviantní chování. Závěrem posuzuji vhodnost teorie pro mnou zvolenou problematiku a doporučuji rovněž zvážení jiné vhodné alternativy teorie deviantního chování, kterou by bylo vhodné aplikovat na danou, výše zmíněnou problematiku.

Kapitola 1

1.1 Definování základních pojmů

SUBKULTURA

Na úrovni terminologie, existuje mnoho problémů s jasnou definicí subkultury. Nejčastější je asociace se skupinou lidí, která obecně popírá uznávání hodnot a postojů. (Pęczak, 1992, s. 4) definuje subkulturu jako „relativně soudržnou sociální skupinu, která vyjadřuje oddělenost negaci či podkopává široce přijímaná tvrzení a kulturní vzorce.“

Pojem subkultura může označovat dílčí část většího celku nebo tzv. kontrakulturu. Tedy subkulturu, která odmítá některé hodnoty a normy většinové kultury a vyvolává tak konflikty mezi dominantní kulturou a subkulturou. Kontrakultura může kritizovat jen některé oblasti oficiální kultury, nebo může cíleně směřovat k negaci celého systému. Její hnutí často usilují o vytvoření alternativní kultury (Hrčka, 2001, Munková, 2013).

Subkultury charakterizuje styl (hudba, oblečení, úprava těla apod.), který členové subkultury preferují, a který zároveň definuje hranice vůči jiným subkulturám mimo vlastní subkulturu (Kolářová, 2013, s. 233).

Subkultury mohou být sdíleny, mohou také rozvíjet nové frakce, protože účastníci rozvíjejí nová témata, či subtémata, která cílí na nějakou akci. Subkultury existují v neustále se měnících vztazích k jiným subkulturám. Prus (2007) přichází s termínem mozaika subkultury (subcultural mosaics), ve kterém spatřuje závazek lidí ve společnosti či společenství v každém okamžiku. Subkultura je neustále v pohybu a má svou dynamiku.

HNUTÍ

Někdy se považují za stejné pojmy hnutí a subkultura. Tyto pojmy se však liší. Hnutí zabírá větší jednotu v ideologii a v názorech, vznáší požadavky a má určité cíle. Hnutí je většinou širšího charakteru než subkultura. Ale i přesto bývají často subkultury a hnutí provázané a příznivci subkultur se zapojují do různých hnutí (Smolík, 2010).

DEVIANTNÍ SUBKULTURA

Její členové vyznávají odlišné hodnoty než většinová společnost. Na subkulturu můžeme nahlížet jako na deviantní formu z hlediska hodnot, norem a vzorců chování ve vztahu k majoritní společnosti. „*Deviace je jakákoliv odchylka od normální struktury či funkce. Je třeba mít na vědomí hodnotovou neutralitu pojmu deviace*“ (Hrčka, 2001, s. 11). Deviace tedy může mít jak pozitivní konotaci, tak negativní (př. alkoholismus x militantní abstinence) in (Bajura, Dubský, & Urban, 2012). Mezi kritéria, pomáhající určit deviaci patří mimo jiné také to, jak lidé tráví volný čas, image či jazyk (Hrčka, 2001).

Kritérium rekonstrukce jazyka (žargonu) tvoří důležitý prvek v analýze subkultur. Analyzuje jazykovou specifičnost a stanovuje hranice subkultury, neutralizuje negativní

asociace s danými činnostmi, ale zároveň odráží hodnoty hierarchie vládnoucí v subkultuře (Blewins, & Holt (2009). Ve studii se autoři věnovali internetové subkultuře klientů prostitutek (tzv. subculture of Johns).

DEVIANTNÍ SUBKULTURA MLADÝCH LIDÍ

Extrémní formy reakce na okolní realitu jsou spojeny se zvýšeným očekáváním mladých lidí. Tato generace je zaměřena na budoucnost. Má nerealistické nároky na realitu, a také na sebe, což se odráží v jejich plánech, potřebách, zájmech, což může vést k vytvoření nepřiměřeného vnímání své role. Překonávají obtíže v životě, nehledajíc způsob, jak je překonat, místo toho prožívají frustraci, podráždění, nespokojenost a hněv (Zubok & Chuprov, 2010).

„Co se skrývá pod pojmem extremismus jako základní charakteristiky mladých lidí? Jde o různé formy maximalismu ve vědomí a extrémního chování na skupinové a individuální osobnostní úrovni. Nejčastěji převládající forma extremismu se skládá z individuální a skupinové nálady, které představují emocionální a racionální úrovně vědomí mladých lidí“ (Zubok & Chuprov, 2010, s. 49).

Většina extremistů (členů a příznivců extremistických hnutí) jsou mladí lidé (Chmelík, 2001).

V praktickém extremismu má rozhodující vliv příslušnost mladého člověka k malé skupině, která je primárně subkulturně orientovaná. Tento vliv oslabuje jejich členství ve vlastní generaci jako velké sociální skupině (“(Zubok & Chuprov, 2010).

Subkultury mladých lidí (gangy) lze odvozovat také z hledání zábavy a vzrušení (Matza, 1964). Mladí lidé z dělnické třídy mají nižší možnosti uspokojovat takovéto potřeby, to si nahrazují porušováním pravidel a společensky nepřijatelným chováním, které jim slouží jako náhradní uspokojení těchto potřeb. Také se věřilo, že subkultury mládeže jsou vzpourou proti dominantní kultuře společenské třídy. Subkultury dělnické třídy vyvolávaly třídní konflikty a staly se tak výrazem třídního boje (Cohen, 1972).

EXTREMISMUS

Extremismus je antropologickou konstantou, provázející celé dějiny lidstva (Lebeda, 2013). Přesto dosud neexistuje žádná univerzálně platná definice extremismu (Charvát, 2007). Různé disciplíny chápou pojem extremismus různě. Žaloudek (1996) definuje extremismus jako krajně radikální, až výstřední postoj. V politice především ultralevé a ultrapravé stanovisko.

V posledním desetiletí je extremismus (či spíše jevy, které zahrnuje: tj. rasismus, nacionalismus, xenofobie, fašismus, antisemitismus, anarchismus, náboženský fundamentalismus, terorismus) označen jako jeden z nejvýznamnějších celosvětových problémů, který je v zájmu společnosti nutno řešit ihned, a snažit se o jeho odstranění či výraznou eliminaci (Marešová, 1999). Binka (2008) se snaží utvořit vlastní myšlenkovou konstrukci extremismu, kdy extremistu musí splňovat charakteristiku agresivního dogmatika a charakteristiku neargumentativního radikála.

Marešová (1999, s. 8, 9) označuje extremismus za souhrn určitých sociálně patologických jevů¹, jež vytváří skupiny osob (organizované i neorganizované), jejichž členové jsou označováni jako extremisté. „I když důvodem vzniku mnoha extremistických skupin a hnutí jsou často vzájemně odlišné ideologie, jednotícím prvkem těchto ideologií je potom proklamované odmítání základních hodnot, norem a způsobů chování“, které jsou společnostmi běžně uznávány a přijímány.

Do extremistických skupin nejčastěji vstupuje mládež a mladí lidé. Dle Říčana (1998, s. 67) „Nezralý a mladý člověk hledá jednoduchá řešení, vidí svět černobílý a podléhá demagogům, kteří mu nabízejí účast na agresivních akcích.“

EKOEXTREMISMUS = (environmentální extremismus, radikální environmentalismus)

Ekoextremismus jako jeden z nových typů extremismu, omezuje demokracii a lidská práva, vyznačuje se netolerantní ochranou životního prostředí. V ČR je dost provázán s anarchismem (Vejevodová, 2012). Mareš (2003, s. 20-46)) uvádí, že termín ekoextremismus je často používán synonymně k ekoterorismu. U ekoterorismu se však jedná spíše o metodu prosazování zájmů, zatímco extremismus je chápán jako antiteze demokracie (vyhraněný ideologický postoj).

Patrick Moore² definuje ekoextremismus jako: 1) anti-humánní (lidé škodí přírodě), 2) anti-vědecký a anti-technologický (odmítání průmyslu, návrat k primitivním společnostem), 3) anti-organizační (prosazování anarchie), 4) anti-obchodní, 5), anti-demokratický, 6) anti-civilizační. (Moore, 1994, cit. dle Mareš, 2004, nestránkováno).

Radikální environmentalismus je dle Potůčka (2004) silně ideologicky a religiózně zabarvený proud s antisystémovými požadavky. Jeho přívrženci chorobně chrání přírodu pro ni samotnou. Do tohoto proudu Potůček řadí ekoterorismus, ekoanarchismus. Tyto proudy chtějí radikálně přetvářet společnost a způsob života, což vede k vysoké míře agresivity.

EKOTERORISMUS

Dle Mareše (2004) se vznik ekoterorismu odvozuje od roku 1975, kdy E. Abbey vydal knihu *The Monkey Wrench Gang* (monkey wrench = francouzský klíč, nástroj vhodný k sabotážím), ve které fiktivní skupina lidí v USA provádí různé eko-sabotážní akce.

Používá metody jako např. sypání cukru do palivových nádrží bagrů, ničení billboardů či poškozování železničních tratí, které vozí uhlí do elektráren (Kusher, 2003, 116-118). Násilí ekoteroristů je cílené a promyšlené. Považují se za následníky různých osvobozeneckých hnutí, např. bojovníků proti otrokářství či proti nacismu (což souvisí i s označováním potlačování zvířecích práv za holocaust). Za ekoterorismus lze označit metodu terorismu spočívající v úmyslném poškození životního prostředí (Mareš, 2004).

---

¹ Pod pojmem sociálně patologické jevy zde chápeme takové projevy chování členů extremistických skupin, které lze označit jako porušení právních či sociálních norem. Jsou to jevy, pro které je typické hromadnost výskytu, stabilita pro ně charakteristických projevů za delší časové období, rozšířenost (zde na území ČR) in (Marešová, 1999).

² Patrick Moore, jeden ze zakladatelů hnutí Greenpeace, od kterého se později odvrátil.

Za ekoterorismus můžeme označovat také násilné jednání, jehož cílem je obrana životního prostředí, případně ochrana práv zvířat (poškozuje laboratoře, které provádějí pokusy na zvířatech). Ekoterorismus bývá aplikován skupinami zabývajícími se „anti-systémovým“ násilím. Tento druh terorismu, také známý jako bioterorismus, zahrnuje například hrozby kontaminace vodních zdrojů nebo ničení energetických podniků, jakož i praktiky, jako je nasazení antraxu či jiných biologických látek (Elliot, 2015). Z hlediska typologie terorismu je vhodné vymezit ekoterorismus jako zvláštní druh, i když řada autorů umísťuje ekoteroristy do radikální levice (Mudde, 2003).

1.2 Výskyt a působení ekoterorismu (ekoextremismu) v ČR

Bílková (2005) ve své studii o ekoterorismu tvrdí, že ČR a Polsko tvoří relativně důležitá ekoteroristická či ekoextremistická centra. S tímto tvrzením ovšem nesouhlasím, protože v roce 2005 docházelo ke ztrátě radikalit většiny environmentalistických hnutí. Významný odborník na extremismus M. Mareš říká, že eko-extremistické a eko-teroristické skupiny v ČR působily a militantní environmentalisté mohou být znovu aktivováni (Mareš, 2008).

V Česku jsou za akty ekoterorismu považovány útoky vůči společnosti Biotest provádějící pokusy na zvířatech v roce 2003 či zničení pole s geneticky upravenou kukuřicí v Braníšovicích na Znojemsku v roce 2002. Mezi akce českých radikálních environmentalistů patří i poškozování cirkusových plakátů či zalepování zámků od řeznictví, avšak klasifikovat tyto činy jako akty ekoterorismu je sporné (Mareš, 2004).

1.3 Hnutí Animal Liberation Front (dále jen ALF) – Fronta za osvobození zvířat

ALF dle své směrnice provádí přímé akce proti zneužívání zvířat, a to formou záchrany zvířat a způsobováním finančních ztrát vykořisťovatelům – výzkumným pracovníkům, obvykle formou poškození a zničení majetku (Směrnice ALF, nedatováno).

ALF je nejaktivnější ekoextremistickou (někde nazývanou) ekoteroristickou skupinou, která se doposud na území ČR objevila. Dá se říci, že její činností jsou sabotáže a osvobozování různých zvířat. Její kořeny lze nalézt na počátku 70. let 20. století ve Velké Británii. Je rozšířena v severní Americe a v mnoha evropských státech. Řada členů a sympatizantů této organizace jsou anarchisté a můžeme o nich hovořit jako o ekoanarchitech. Když bychom měli hovořit o podstatě původu anarchisticky radikálních až ekoextremistických aktivit (ALF), dostali bychom se až k jedné ze dvou základních větví extremismu, a to k **extremismu levicovému** (Lebeda, 2013, s. 9). Z levicového extremismu se postupně vyvíjely např. ultralevicové skupiny anarchistů, trockistů či komunistů. A právě na podhoubí anarchismu³ jako jednoho z původních subkulturních hnutí mohla postupně vznikat ALF. Jako symboliku používají postavu muže v masce, držícího obvykle nějaké zvíře (pes, králík) (Lebeda, 2013).

Cílem ALF je chránit zvířata před utrpením. Upřednostňuje akce proti zabíjení zvířat, proti prodeji a konzumaci masa, nakupování a nošení kožešin, akce proti pokusům na zvířatech

---

³ Anarchismus – politické hnutí, propagující svobodu a volnost jednotlivce a naprosté uplatňování svobody vůle. Proto odmítají vše, co tomu brání (stát, autorita, disciplína, pořádek, povinnosti). Jsou známy 2 základní proudy anarchistů: první, kteří připouštějí násilí jako prostředek k dosažení cíle, druhí, kteří násilí odmítají. Současní anarchisté odmítají konformitu společnosti a hledají alternativní způsob života (Chmelík, 2001).

(především na živých, tj. vivisekce) a sabotuje hony. Součástí akcí je také získávání fotografického a filmového materiálů o zvířatech. Působí výzkumným firmám a farmám s chovnými zvířaty vysoké ekonomické škody. ALF propaguje, že při akcích nepoužívá žádné násilí vůči živým tvorům (Different Life, nedatováno).

S tímto ale nesouhlasím, a v praktické části práce poukážu na to, že to není pravda. ALF aktivisté pracují anonymně v malých skupinkách, jejich činnost je nezávislá, masivně používají ilegálního násilí vůči věcem, zalepují zámky, ničí výlohy řeznictví, kožešnictví, vybavení laboratoří firem, kde se realizují pokusy se zvířaty. Útočí na auta, zařízení a jiný majetek takovýchto firem. Sprejují na budovy firem propagační nápisy. Poškozují i kožešiny přímo na lidech, kteří je nosí. Někdy páchají také žhářské útoky, manuální demolice a instalují do aut bomby). ALF využívá i kybernetické metody – zasílání e-mailových bomb, hacking databází znepřátelených firem apod (Mareš. 2004).

Při ALF pracuje vyšetřovací jednotka ALIU (Animal Liberation Investigation Unit), jež funguje na principu pátrací a výzvědné jednotky, a vniká jako předvoj do laboratoří, kde pořizuje fotografické a filmové svědectví o týrání zvířat pro ALF. Základní informace jak se připravit na přímou akci lze nalézt v „Základních informacích pro přímou akci“. Při ALF pracuje také skupina podporovatelů (ALF Supporters Group), jež podporují ALF zákonnými prostředky (podpora a obrana ALF, podpora uvězněných aktivistů, vzdělávání veřejnosti o potřebě přímých akcí, komunikační fórum, sponzoring) in (Základní informace, nedatováno).

KAPITOLA 2

2.1 Extremistický útok ALF na firmu Bio Test s.r.o., pardubický kraj

V roce 2009 jsem monitorovala případ z pardubického kraje, kdy jsem navštívila firmu Bio Test s.r.o. v Konárovicích. Zde jsem hovořila s manažerkou firmy. Rozhovor se týkal dosavadních útoků extremistů na areály firmy situované v Konárovicích a Pardubicích. Bio Test je soukromá, nezávislá, výzkumná organizace zabývající se vývojem humánních, veterinárních léčiv a biopreparátů. Zařízení má akreditaci chovného a experimentálního zařízení (vydanou Ústřední komisí na ochranu zvířat – ÚKOZ). V laboratořích chová například myši, opice, psy, potkany. Před rokem 2003 se v areálech firmy Bio Test v Pardubicích a Konárovicích uskutečnily pouze protestní demonstrace.⁴ V dubnu roku 2003 došlo k extremistickému útoku hnutí ALF na 2 pobočky firmy Bio Test. Aktivisté z ALF zničili značnou část majetku firmy, odcizili harddisky a dokumentaci, rozbili mikrobiologickou laboratoř, vše postříkali černým sprejem, celková škoda dosáhla dvou milionů korun. Ze ztráty se firma musela vzpamatovávat 3 měsíce. Velkou ztrátou byly mimo jiné zničené kultivace v laboratořích a drahé obří mikroskopy. Zvířata extremisté s podivem nevy pustili.⁵

ALF této firmě vyhrožovala již dříve formou výhružných dopisů, že jestli neupustí od laboratorních zvířat, stane se něco strašného. Firma Bio Test měla do doby útoku bezpečnostní agenturu, která hlídala areál firem pouze ve dne. Od té doby posílili bezpečnostní opatření na 24 hod denně. Ovšem konal-li by se tento útok např. v roce 2009,

⁴ V roce 1998 asi 100 demonstrantů v Pardubicích uskutečnilo pochod a demonstraci proti testování chemických výrobků na laboratorních zvířatech. Ovšem demonstranti si neuvědomují, že testování je nutné. Např. v minulosti se nedostatečně testoval lék Contergan, což způsobilo, že se na celém světě narodily statisíce zmrzačených dětí (Nesouhlas s pokusy na zvířatech, 1998).

⁵ Rozhovor s projektovou manažerkou Bio Testu s.r.o., 14. 1. 2009, uskutečněný v Konárovicích.

mohl mít nedozírné následky. V této době totiž Bio Test pracoval na velkém mezinárodním projektu chřipkových kmenů, kdy se jednalo o ty nejagresivnější mutace na světě. Kdyby aktivisté ALF vnikli do Bio Testu v tomto období, rozbili kultivace v laboratořích, mohly by se zmutované kmeny rozptýlit do ovzduší a usmrtit miliardy lidí. Mohlo dojít k pandemii tisíckrát horší, než jaká lidstvo kdy postihla, a to už by šlo klasifikovat jako ekoteroristický čin.⁶ Ve výše zmíněném případě šlo o ekoextremistický čin.

Organizace ALF uveřejnila prohlášení k této akci na vlastní internetové stránce v roce 2003.⁷ Ve svém prohlášení hnutí Alf uveřejnilo fotky týraných zvířat, stáří těchto fotek ovšem odpovídá nejspíše 50. létům 20. století, fotky rozhodně nepocházejí z Bio Testu, spíše ze zahraničí (USA). Pachatelé byli dobře vycvičeni v zametání stop, žádné otisky či jiné důkazy k odhalení pachatelů nevedly, proto pardubická policie v roce 2004 tento případ musela odložit.

2.2 Extremistický útok hnutí ALF na kožešinovou farmu ve Vítějvsi

V noci na 20. 10. 2005 pronikla na farmu ve Vítějvsi skupina extremistů z ALF, kdy zdevastovali na několika místech farmy oplocení. Poté otevřeli klece a vyhnali z nich tisíc stříbrných lišek a norků do volné přírody. Zvířata se potom navzájem rdousila, jiná byla přejeta auty, nebo je zastřelili myslivci. Zbývající uprchlá zvířata napáchala škody likvidací králíků a slepic z okolí (40km). Značný počet lišek zemřel hladu, protože neuměly lovit. Došlo k rozsáhlým ekologickým škodám v lesích a na polích. Majitelé farmy poté jezdili po lesích a loukách a snažili se zachránit ještě některá svá zvířata. Hodně jich bylo potrhaných od psů, v bídném stavu, bez ocasů a pokousaných. Majitel řekl, že 80 z nich během několika hodin od vypuštění uhynou, neunesou prožitý stres. Desítky kusů museli být okamžitě usmrceny plynem, aby se netrápily. Takto si ALF představovalo asi záchranu zvířat. PČR ve Svitavách tento případ klasifikovala jako trestný čin na základě podání trestního oznámení majitelů farmy (§203 – trestního zákona o týrání zvířat a porušení zákona č. 456/1992 Sb. Proti týrání zvířat, dále pro způsobenou škodu ve výši 700 000 korun a způsobenou škodu chovatelskou. Celková škoda potom dosáhla jeden milion korun. Bohužel okresní ředitelství policie ve Svitavách nezjistilo nic, co by vedlo k dopadení pachatelů. Jediná stopa, kterou policisté našli je e-mail, vedoucí až do Švýcarska, kde se tato stopa ztratila. Což svědčí o dobře promyšlených útocích hnutí, které jsou utajené, je těžké pro policii vystopovat nějakou relevantní stopu. Od té doby žijí majitelé farmy ve strachu z radikálních extremistů, jakými členové hnutí ALF bezpochyby jsou. Je proč mít strach.⁸

Např. v Anglii extremisté vypustili zvířata, zapálili dům, vykopali z hrobu chovateli mrtvé příbuzné. Nejedná se tu již o zastrahování, nýbrž o závažné, kriminální ekoextremistické činy, které by měly být potrestány.

3. Teorie subkultur (A. COHEN, R. CLOHART, L. COWLIN)

---

⁶ Poznatky o chřipkových kmenech konzultovány s projektovou manažerkou Bio Testu s.r.o., 14. 1. 2009, poznatky o klasifikaci ekoteroristického činu konzultovány v rozhovoru, uskutečněného v únoru 2009 s expertem na extremismus a radikalismus p. Danicsem, Policejní Akademie ČR.

⁷ Prohlášení ALF k akci Bio Test, 2003. Retrieved from: <http://www.defferentlife.cz/alf04.htm>

⁸ Rozhovor s majiteli farmy ve Vítějvsi, leden, 2009, Vítějeves, srovnej s článkem Stalo se, ze dne 29. října 2005, pardubický kraj.

Navazuje na teorii napětí (rozpor mezi kulturou a strukturou), je zde posun do oblasti lidských vztahů (interakce), vznikají určité sociální skupiny s hodnotami a postoji, které umožňují (podporují) kriminalitu (Divišová, 2015). Subkulturní teorie většinou nepracují s politologickým konceptem extremismu, ale zahrnují v obecnější rovině extremistické chování pod chování delikventní, resp. Deviantní (Smolík, 2006).

ANALÝZA GANGOVÉ SUBKULTURY ALBERTA COHENA

Albert Cohen se inspiroval Mertonovou teorií napětí, ale odklání se od důrazu na materiální hodnoty. Cohen ve svém pojetí gangové subkultury věří, že ve společnosti existuje pevný systém základních tužeb, ale ne každý má možnost je realizovat. Subkultury začínají vznikat při interakci jednotlivce, který má problém se přizpůsobit sociálně či kulturně. Nespokojené osoby vstupují do různých subkultur, které mají jiné hodnoty a normy, než většina společnosti. Fenomén subkultur je typický pro mladé lidi z nižších sociálních vrstev. Mladí lidé chtějí dosáhnout úspěchu, ale brání jim v tom např. nepříznivé selhání ve formě absence vzdělání či odborné problémy, které nedokáží řešit stejně tak dobře, jako mladí lidé z vyšších tříd (Piotrowski, 2003).

Cohen (1955) píše, že subkultura se obecně zakládá na společném sdílení vědění, víry, hodnot, kódů, předsudků, které znamenají tradici pro sociální skupiny, a jichž je dosahováno aktivním participováním (účastněním) v takových sociálních skupinách.

Ve své teorii (Cohen, 1955, cit. dle Divišová, slide 7) uvádí následující charakteristiky delikventní subkultury:

- „ne-utilitářská - (x Merton – materiální orientace)
- zlomyslná
- negativistická
- všestrannost
- krátkodobý hédonismus
- autonomie skupiny“

Cohenovi se podařilo zmapovat řadu forem gangové delikvence a z této perspektivy zmapovat zdroje agrese a vandalismu. Podle Cohena má delikvence 2 funkce: umožňuje dosažení alternativního statusu, umožňuje jedinci pomstít se systému, který jedince jednou provždy označil za neúspěšné (Munková, 2013).

Před Cohenem se výzkumu okrajových kultur (gangů) věnoval např. White, 1943, 1955, cit. dle Girtler, s. 26) který byl sám 3 roky členem gangu. Mohl proto dokázat, že skupiny nebo subkultury vznikají např. na slumech, mají semknutou strukturu, pevný systém norem a hodnot a také zvláštní kód. V souvislosti s Cohenovou kategorií „delikventní subkultury dělnické třídy“ spojuje Girtler např. subkulturu skinheads.

V 70. letech se objevili na scéně různé varianty Cohenovy koncepce. Mezi známé teorie patří **TEORIE NELEGITIMNÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ** („Delinquency and Opportunity“) Clowarda a Ohlina (1960) cit. dle Munková (2013, s. 58). Jejich koncept vychází opět z Mertonova modelu příčin sociálních deviací. Za základ vzniku určitého typu gangu (subkultury) pokládají Cloward a Ohlin strukturu legitimních a nelegitimních příležitostí, kterou nalézají

Autoři jsou přesvědčeni, že delikvence je problém především městských oblastí a nižších sociálních tříd. Důležitost mají nelegitimní příležitosti, které jsou základem pro vznik a začlenění se do subkultury, která se orientuje na jejich využití (podmínka – kriminalita dospělých) (Munková, 2013).

Zde rozdělujeme 3 typy delikventních subkultur:

1) kriminální – je zde otevřená struktura nelegitimních příležitostí, jedinec úspěšně přijímá kriminální role. Deviantní hodnoty, normy a vzory jsou pravidelnou součástí kultury životního prostředí. Osobní vzory a vzory chování směřují pouze do kariéry zločince.

2) konfliktní – uzavřeny legitimní i nelegitimní příležitosti pro ekonomický úspěch, příklon mladých lidí k násilí, jednotky s vysokou mobilitou, slabá sociální kontrola, nedostatek mezilidských vztahů, odolnost proti bolesti, připravenost.

3) retreastická – strategie úniku, tzv. duálně poražení, (nezačlenili se do předchozích 2 subkultur), bývají to narkomané (Piotrowski, 2003, Munková, 2013).

Delikventní subkultury mají pravidla chování, které osvobozují jedince od tlaku práva a zvyku dodržovaných společností. Morální dimenzi pomáhají jedinci zdotat pomocí tzv. neutralizačních technik, kterými ospravedlňují své chování. Existuje 5 technik této neutralizace:

- popření zodpovědnosti,
- popření újmy,
- popření oběti,
- odsouzení odsuzujících,
- apel k vyšším loajalitám (Munková, 2013).

4. Indikátory k testování teorie subkultur (podle autorů A. Cohena, R. Cloharta a L. Cowlina) a jejich aplikace

K aplikaci teorie subkultury A. Cohena a dalších autorů R. Cloharta a L. Cowlina ve vztahu k extremismu mladých lidí (mládeže), vstupujících do organizací typu ALF apod. použiji indikátory, které se pokusím nalézt v poznátcích teorií subkultur výše zmíněných. Indikátory budou operacionalizovány do podoby mnou navržených konkrétních otázek vhodných pro výzkum prováděný měřením postojů na Likertově postojové škále.

Jelikož se A. Cohen inspiroval Mertonovou teorií anomie, dovoluji si použít také jeden indikátor z Mertonovy teorie, a to konkrétně indikátor „rebelie“. Jedná se o jeden z adaptačních mechanismů, zaměřený na konflikt mezi cílovými hodnotami společnosti x omezenými prostředky k jejich dosažení. Jde zde také o druh sociálního jednání, který je postaven na přijímání či odmítání institucionálních prostředků či kulturních cílů (Merton, 2000).

Pro zjednodušení uvádím indikátory teorií a operacionalizaci v přehledné tabulce (viz tabulka č. 1), ve které jsou v prvním sloupci uvedeni autoři, názvy teorií + indikátory, a ve druhém sloupci jsou uvedeny konkrétní otázky, které by měly ověřovat vhodnost využití dané teorie pro vztah extremismu mladých lidí, vstupujících do organizací typu ALF. Odpovědi by potom měly být zaznamenány na pětibodové škále: *silně souhlasím, souhlasím, ani souhlas ani nesouhlas, nesouhlasím, silně nesouhlasím.*

TABULKA Č. 1

Teorie + indikátory	Konkrétní otázky k postojům
<p>Teorie anomie (R. Merton) Indikátor rebelie: : přehodnocení stávajících norem a postupů, opuštění těchto norem, tvoření nových kulturních hodnot a prostředků k jejich dosažení, konstituování nové společenské struktury ve skupině, organizované posilování a šíření moci extremistické organizace</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Souhlasíte s hodnotami v české společnosti? • Jste součástí české společnosti? • Můžete ovlivňovat jako občan dění v české společnosti? • Věnujete se delší dobu nějaké činnosti, která je dobrá pro českou společnost? • Jste členem nějaké organizace, působící v ČR? • Seberealizujete se v zaměstnání? • Seberealizujete se ve studiu? • Je vaše role ve společnosti pozitivní? • Je Vaše postavení ve společnosti pozitivní? • Máte vztahy k blízkým lidem, rodině? • Jsou Vaše vztahy k blízkým lidem či rodině funkční? • Máte oporu ve svých blízkých? • Máte oporu v rodině? • Cítíte potřebu změny ve Vašem životě? • Máte rád (a) vzrušení? • Umíte dělat kompromisy? • Jestliže pracujete pod vedením, plníte vždy bez odporu příkazy svého nadřízeného? • Jestliže jste členem nějaké skupiny, zájmového organizace, ztotožňujete se plně s cíli této skupiny (organizace)? • Necháváte se rád (a) vést? • Dopustil jste se někdy trestného činu? • Jestliže ano, bylo to v souvislosti s násilím? • Umíte zachovat tajemství? • Jaký je Váš názor na anarchismus?
<p>Teorie delikventní subkultury dle A. Cohena, indikátor protestu či obranné reakce proti dominantní kultuře (společnost mi nerozumí, připadám si jako vyvrhel společnosti, chci něco změnit, i kdyby to mělo být cestou násilí, nechci, aby mě dominantní kultura pohltila, lidé žijí jen konzumem a nezajímají se o nic stěžejního, přeju si být součástí nějaké subkultury, která mi přinese bezpečí, kde najdu nový smysl, potřebuji vedení).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jste mužského pohlaví? • Jste ve věkovém rozmezí 18-28 let? • Jste mladší 18-cti let? • Jste zaměstnaný (á)? • Pokud máte zaměstnání, jste spokojený s pracovními podmínkami? • Máte oporu ve svých spolupracovnících? • Máte oporu ve svých známých? • Jste spokojen s kulturou v České republice? • Účastníte se kulturního života v naší společnosti? • Jestliže ano, přináší Vám účast na kulturním životě uspokojení? • Jste spokojen (a) s tím, jak jsou v České republice dodržována lidská práva? • Jste spokojen (a) s tím, jak jsou v České republice dodržována a ochraňována práva zvířat? • Máte pozitivní vztah ke zvířatům? • Jste vegetarián (vegan)? • Myslíte si, že pokusy na zvířatech přináší lidem dobro? • Myslíte si, že zvířata je třeba chránit i za cenu střetu s dominantní kulturou? • Řešíte své problémy sám (a)? • Svěřujete se se svými problémy rodině, blízkým? • Svěřujete se se svými problémy přátelům, známým? • Cítíte se být často nepochopený ze strany druhých? • Uzavíráte se často do sebe? • Máte kladný názor na politiku našeho státu? • Vnímáte pozitivně protixtremistickou politiku našeho státu?
<p>Teorie delikventní subkultury dle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vnímáte se jako silnou osobnost?

<p>A. Cohena, indikátor dosažení alternativního statusu (ještě lidem v okolí ukázu, kdo jsem, sice jsem dosud nesehnal dobré místo, vyhodili mě ze školy, ale pořád můžu být lepší než vy všichni, jsem chytrý a hodlám s tím něco udělat, chci být spokojený a hledám skupinu, která mě bude akceptovat, udělám proto cokoliv, mám na to, na rodinu se můžu vykašlat, budu mít nové vztahy, které mě naplní, zažiju něco vzrušujícího.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Máte se rád, takový jaký jste? • Jste ambiciózní? • Daří se Vám v životě? • Hledáte v životě stále něco nového? • Byl byste ochotný obětovat štěstí Vašich blízkých pro vyšší cíle? • Máte rád (a) životní prostředí? • Podílíte se aktivně na ochraně životního prostředí nebo jeho součástí? • Udělal (a) byste pro dosažení svého cíle cokoliv, i kdyby to bylo nelegální? • Myslíte, že máte v sobě empatii?
<p>Teorie nelegitimních příležitostí R. Cloharta a L. Cowlina, indikátor nelegitimních příležitostí (většinou městské skupiny (gangy) mladých mužů)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Žijete ve městě? • Považujete se za městského člověka? • Jste spokojený s Vaším životním stylem? • Jste spokojený s Vaší ekonomickou situací? • Byl byste ochoten udělat něco protiprávního, kdyby to přineslo velký užitek? • Vnímáte své okolí jako nespravedlivé? • Máte svou oblíbenou partu či skupinu? • Jste členem této skupiny? • Jestli jste členem nějaké skupiny, jste na to pyšný (á)? • Jste odolný (á) vůči stresu?
<p>Teorie nelegitimních příležitostí R. Cloharta a L. Cowlina, indikátor neutralizačních technik (popření zodpovědnosti – jestliže udělám něco protiprávního, nemůžu za to já, ale společnost, která mě k tomu donutila, jsem obět, máme to v rodině/ popření újmy – nic se nestalo, že byla škoda milion? To není můj problém, se ztrátami musí každý počítat, není to tak zlé/ popření oběti – to nejsou oběti, ale lidé, kteří si zaslouží to, co se jim děje nebo v budoucnosti stane, oběti neexistuje, vše je vymyšlené)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jste zodpovědný (á)? • Jste zodpovědný ještě za někoho jiného kromě sebe? • Myslíte si, že máte dobrý charakter? • Způsobil jste někdy někomu větší škodu? • Myslíte si, že je správné ničit majetek druhých lidí, i kdybyste k tomu měl (a) dobrý důvod? • Myslíte si, že Vaše chování je dobré? • Jste povahou klidný člověk? • Ublížil (a) jste někdy někomu? • Jestliže jste někomu ublížil (a), litoval (a) jste potom svého jednání? • Jste tolerantní? • Umíte snášet prohry? • Dokážete se druhému omluvit, když ho např. slovně zraníte?

ZÁVĚR

V předchozím textu jsem se pokusila aplikovat částečně teorii anomie a subkulturní teorie na sociálně deviantní jev, jakým je extremismus (ekoextremismus) v České republice, a objasnit cíle a pohnutky, které vedou mladé lidi ke vstupu do organizací jako je ALF a jí podobné. Na druhou stranu je obtížné určit, která subkultura mládeže je extremistická, jestliže musíme přiznat, že dosud v odborných kruzích chybí jednotná teorie extremismu.

Z úhlu pohledu teorie anomie (R. K. Merton) je indikátor rebelie reakcí, která jedince směřuje vně sociální strukturu, ve které žije, směřuje ho zároveň k vytvoření struktury nové. V rebelii spatřuje Merton přehodnocení svých postojů, kdy pocity frustrace zapřičiňují zánik

dosud uznávaných hodnot (Merton, 2000). Když se mladí lidé nechávají verbovat do extremistických organizací např. pod zástěrkou ochrany zvířat, posilují tím svou individuální anomii, a současně také anomii v dominantní společnosti.

Subkulturní teorie A. Cohena nám ukazuje, že mladí lidé protestují proti svému statusu ve společnosti, protestují vůči dominantní kultuře jako celku. V období, kdy hledají sami sebe, jsou mladí lidé snadno ovlivnitelní a snadno se nechají ošálit propracovanými strategiemi různých extremistických hnutí. Považují vůdce takovýchto hnutí za hrdiny a chtějí se s nimi ztotožnit, nacházejí v nich své nové vzory a nový směr. Také je láká např. utajenost hnutí (viz ALF). Jako mladá generace využívají určité komunikační vzorce, především pomocí internetových stránek, chatů, mobilních telefonů, letáků, plakátů, což způsobuje dobrou mobilizaci více příslušníků dané subkultury za krátké časové období. Mladí lidé vstupující do extremistických organizací hledají nové cíle a prostředky k realizaci svého společenského statusu. Proč to dělají? Na to bych mohla odpovědět, že nemají zřejmě pevnou zakořeněnost ve svém dosavadním životě (chybí vazby v rodině, nemožnost dosáhnout na vysněné studium, zaměstnání, nezaměstnanost, špatné vzory a přejaté vzorce chování apod.). Taková mládež je velice snadno ovlivnitelná a prahne po porozumění. Nachází potom uspokojení v deviantní subkultuře, kde změna hodnot a postojů vede u mladého člověka k odklonu zájmu o studium, zaměstnání, participaci na kulturních aktivitách dominantní společnosti.

Na teorii nelegitimních příležitostí Cowlina a Clocharta vidím, že mladí lidé se v deviantní subkultuře mohou vidět. Mládež je odolná proti bolesti, většina mladých mužů nemá ráda sentiment. Mládež se přimyká k lokálnímu deviantnímu prostředí, kde jakoby nachází na chvíli úctu (disciplína, status) a smysl života (identitu) a neváhá proto jít cestou kriminální kariéry a nelegitimních prostředků, zde hraje velkou roli přítomnost dospělého vůdce většinou s kriminální minulostí.

Subkultury hrají důležitou roli v životě mladých lidí. Příslušnost ke skupině slouží jako zdroj podpory pro jednotlivce, pomáhá jim zvyšovat sebevědomí a hledat novou identitu. Dle deviantních norem, které si subkultury stanovují, se potom mládež prezentuje také na veřejnosti, aby dosáhla požadovaného stavu v rámci své skupiny. I když většinová společnost si mnohdy nepřipouští, že důvodem vstupu mladých lidí do extremistických organizací může být např. předchozí negativní diskriminace mladého člověka právě touto společností, který se neumí účinně bránit v pozitivní konotaci, často selhává a potom volí extrémní formy sebeobran.

SEZNAM LITERATURY:

ALF. Different Llife. Retrieved from: www.differentlife.cz/alf.htm
(tyto stránky se mi jevily jako zavirované)

Základní informace pro přímou akci. *Zpravodaj Fronty za osvobození zvířat (ALF)*. Retrieved from: <http://zemepredevsim.ecn.cz>

Bajura, J., Dubský, J., & Urban, L. (2012). *Sociální deviace*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

Bílková, V. (2005). Eco-Terrorism and Other Form of Single Issue Terrorism in the Contemporary World. In Scheu Harald Ch. (Ed.) *Právní aspekty boje proti terorismu*. 108-126. Praha: Univerzita Karlova.

Binka, B. (2008). *Zelený extremismus*. Praha: Masarykova univerzita.

Blevins, K. R., & Holt, T. J. (2009) Examining the Virtual Subculture of Johns, *Journal of Contemporary Ethnography*, Vol. 35, no 5: 619 –648.

Cohen, S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*, Oxford: Martin Robertson.

Cohen, A. K. 1955. *Delinquent Boys. The Culture of the Gang*. Glencoe, Illinois: The Free Press.

Divišová, V. (2015). *Teorie delikventních subkultur a neutralizační techniky*. Kriminální politika. 11.11. 2015. Retrieved from:
https://is.muni.cz/auth/el/1423/podzim2015/BSS166/um/TEORIE_DELIKVENTNICH_SUBKULTUR_A_NEUTRALIZACNICH_TECHNIK.pdf?fakulta=1423;obdobi=6385;studium=668776

Elliot, L. (2015). Ecoterrorism. Encyclopaedia Britannica on-line. Retrieved from:
<http://www.britannica.com/topic/ecoterrorism>

Gelfand, M. J., LaFree, G., Fahey, S., & Feinberg, E. (2013). Culture and Extremism. *Journal Of Social Issues*, 69(3), 495-517. doi:10.1111/josi.12026

Girtler, R. (2001). *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita.

Hogg, M. A., Kruglanski, A., & van de Bos, K. (2013). Uncertainty and the roots of extremism. *Journal of Social Issues*, 69, 407–418

Hrčka, M. (2001). *Sociální deviace*. Praha: Slon.

Charvát, J. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál.

Chmelík, J. (2001). *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde.

Kolářová, M. (2013). Hudební subkultury mládeže v současné ČR – postsubkulturní či postsocialistické? In O. Daniel, T. Kavka & J. Machek a kol., *Populární kultura v českém prostoru* (s. 323–248). Praha: Karolinum.

Kushner, H. W. (2003). *Encyclopedia of Terrorism*. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications, Inc. S.32-35,

LaFree, G. (2012). Generating terrorism event databases: Results from the global terrorism database, 1970 to 2008. In C. Lum & L. W. Kennedy (Eds.), *Evidence-based counterterrorism policy*, 41–64. New York: Springer

- Langmeier, L., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing
- Lebeda, D. (2013). Úvod do problematiky extremismu. Praha: Wolters Kluwer.
- Mareš, M. (2008). Environmental Radicalism and Extremism in Postcommunist Europe. *Journal for the Study of Radicalism*. 2(1), 91-107.
- Mareš, M. (2004). Ekoterorismus v České republice. REXTER – odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu, č. 1, ročník 2. Retrieved from: <http://www.rexter.cz/ekoterorismus-v-ceske-republice/2004/05/01/>
- Mareš, M. (2003). Pravicový extremismus a radikalismus v České republice. Brno: Barrister & Principal, Centrum strategických studií.
- Matza, D. (1964). *Delinquency and Drift*. Reprint edition: 1990. Transaction Press. Kroeber, Alfred L. i Clyde Kluckhohn (1952). *The Nature of Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Merton, R. K. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
- Mudde, Cas (2003): *Liberal Democracies and the Extremist Challenges of the Early 21st Century*. Manuscript. Antwerpen.
- Munková, G. (2013). *Sociální deviace*. Praha: Karolinum.
- Rádio CZ. (1998). Nesouhlas s pokusy na zvířatech. Archiv rádia CZ. Retrieved from: <http://radio.cz/cz/rubrika/bulletin/zpravy-nedele-06-zari-1998>
- Pęczak, M. (1992). *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper.
- Piotrowski, P. (2003). *Subkultury młodzieżowe. Aspekty psychospołeczne*, Warszawa: Wyd. „Żak”.
- Potůček, J. (2004). Environmentalismus, 23. 12. 2004. Retrieved from: <http://policy.euweb.cz/print.php?id=27>
- Prus, R. (2007) *Subcultural Mosaics and Intersubjective Realities. An Ethnographic Research Agenda for Pragmatizing the Social Sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Říčan P. (1998). *S Romy žít budeme-jde o to jak*. Praha, Portál.
- Smolík, J. (2010). *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada.
- Smolík, J. (2006). Extremismus subkultur mládeže? Rexter, 1 (6). Retrieved from: <http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>

Vejvodová, P. (2012). *Politický extremismus a jeho základní charakteristiky. Extremisté na české politické scéně*. Příspěvek na semináři „Politický extremismus – jsme na něj připraveni? Ze dne 26.4. 2012. Cevroinstitut. Retrieved from:
http://www.cevroinstitut.cz/upload/ck/files/Petra_Vejvodova.pdf

Zubok, I. A., & Chuprov, V. I. (2010). The Nature and Characteristics of Youthful Extremism. *Russian Education & Society*, 52(1), 45-68. doi:10.2753/RES1060-9393520104

Žaloudek, K. (1996). *Encyklopedie politiky*. Praha: Libri.